

## CÜMLE ÖGELERİ (Temel Ögeler / Yüklem)

- Bir cümlelerin ögeleri bulunurken aşağıdaki maddelere dikkat edilmelidir:
- ✓ Ögeleri bulunacak cümle, kurallı değilse kurallı hâle getirilmelidir.
- ✓ Kurallı bir cümlede en sondaki sözcük kesinlikle yüklemidir.
- ✓ Kurallı bir cümlelerin sonundaki söz grubunun tamamı yüklem kabul edilir.
- ✓ Yüklemden sonra belirlenmesi gereken ilk öge öznedir.
- Cümlede işi, oluşu, durumu ya da yargıyı bildiren öğeye **yüklem** denir. Yüklem, kurallı bir cümlede en sonda bulunur.

### ÖRNEK

Duygularını benimle paylaştı.

Yüklem

İnsanın en iyi dostu, kitaptır.

Yüklem

Unuttu şimdi tüm dostlarım beni.

Yüklem → Cümle kurallı hâle getirilince "unuttu" sözcüğü en sona gelir.

### DİKKAT!

Yüklem, farklı türde sözcüklerden oluşabilir.

### ÖRNEK

Telefonumun şarjı bitti.

Yüklem (Fiil)

Babam, birkaç gündür üzgündü.

Yüklem (İsim)

Dün akşam seni arayan bendim.

Yüklem (Zamir)

- Yüklem bulunurken söz gruplarına (isim ve sıfat tamlamaları, deyimler, birleşik fiiller, ikilemeler, edat grupları) dikkat edilmeli, bu söz grupları parçalanmamalıdır.

### ÖRNEK

Ev işlerinde annesine yardım etti.

Birleşik Fiil ← Yüklem

Teklifime herkes burun kıvırmıştı.

Deyim ← Yüklem

Küçük çocuğun elleri buz gibiydi.

Edat Grubu ← Yüklem

Daldaki erikler iri iriydi.

İkileme ← Yüklem

### DİKKAT!

Yüklemi isim olan cümlelere "nasıl, hangi, kaç" soruları sorulduğunda "sıfat tamlaması"; "ne, neyin, kimin" soruları sorulduğunda "isim tamlaması" bulunur. Ancak "ne, neyin, kimin" soruları iyelik eki almış isimlere sorulmalıdır.

### ÖRNEK

Elif, en yakın arkadaşımdır.

Sıfat Nasıl arkadaş?

Yüklem (Sıfat Tamlaması)

Beni üzen, arkadaşımın sözleriydi.

İsim Kimin sözleri?

Yüklem (İsim Tamlaması)

### DİKKAT!

Yüklem, isim soylu sözcüklerden oluşunca genellikle ek fiil alır ancak bu ek fiil bazen düşer.

### ÖRNEK

Bu, Oğuz Atay'ın son romanıdır.

Yüklem

Bu, Oğuz Atay'ın son romanı. (Ek fiil düşmüş.)

Yüklem

## ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki cümlelerin yüklemelerini belirleyip yüklemelerin altını çiziniz.

Penceremin kenarına iki kuş kondu.

Herkes vazgeçti pikniğe gitmekten.

Kapıyı uzun boylu bir genç açtı.

Sana borçluyum sahip olduklarımı.

Evimizin karşısında boş bir arsa vardı.

2. Aşağıdaki cümlelerin yüklemelerini belirleyip yüklemelerin altını çiziniz.

Ebedî özleyişin son bestesidir bu.

Onu uyandıran, demir kapının gıcirtısıydı.

Gençler bazen doğru ile yanlış ayırt edemez.

Biz yokken sen çocuklara göz kulak ol.

Metrobüsün içi yine tıklım tıklımdı.

## CÜMLE ÖGELERİ (Temel Ögeler / Özne)

- Yüklemde bildirilen işi yapan, yargıyı üstlenen ögeye **özne** denir. Özne, yükleme sorulan "**ne, kim**" sorularıyla bulunur.

### ÖRNEK

Yazar, son kitabını geçen yıl yayımladı.

Özne → Yayımlayan kim? → Yüklem

Ağaçlar, sulanmadığı için kurumuş.

Özne → Kuruyan ne? → Yüklem

### DİKKAT!

Özne, birden fazla sözcükten oluşabilir.

### ÖRNEK

Ünlü yazarın romanından sinemaya aktarılan film, pek ilgi görmedi.

Özne → İlgi görmeyen ne? → Yüklem

Bozkırın üstüne çöken sis, öğleye doğru dağılmıştı.

Özne → Dağılan ne? → Yüklem

Elleri kapkara olmuş bir çocuk, bize çay getirdi.

Özne → Getiren kim? → Yüklem

### DİKKAT!

Özneyi doğru bulabilmek için "ne, kim" soruları sadece yükleme sorulmalı ve bu sorulara ek getirilmemelidir.

### ÖRNEK

Dışarıdan köpek sesleri geliyordu.

(Özne değil, Ne sesleri geliyordu? yanlıs.)

Dışarıdan köpek sesleri geliyordu.

Özne → Gelen ne? → Yüklem

- Cümlede içinde yer almayan ancak yüklemdeki kişi eki yoluyla belirlenebilen özneye **gizli özne** denir. Gizli özne sadece "ben, sen, o, biz, siz, onlar" sözcükleri olabilir.

### ÖRNEK

Anneme mutfak işlerinde yardım ettim.

Ben → Yardım eden kim? → Yüklem  
Gizli özne

İnternet'teki her bilgiye inanmayın.

Siz → İnanmayan kim? → Yüklem  
Gizli özne

### DİKKAT!

Tamlayanı düşmüş ad tamlamalarının düşen kısmı gizli özneye karıştırılmamalıdır. Karıştırmamak için gizli öznenin ek almadığını unutmamak gerekir.

### ÖRNEK

Kitaplarım arkadaşımda kalmış.

"Benim" → Ek aldığı için gizli özne olamaz.

Uzun zamandır sinemaya gitmedim.

"Ben" → Ek almadığı için gizli öznedir.

### DİKKAT!

Yüklemi ad (isim) olan cümleler genellikle özne ve yüklemden oluşur.

### ÖRNEK

Gerçek dost, kötü günde yanımızda olandır.

Özne → Yüklem

Bir yazarın en büyük hazinesi anılarıdır.

Özne → Yüklem

## ALİŞTIRMALAR

- Aşağıdaki cümlelerin öznelerinin altını çiziniz.

|                                                |
|------------------------------------------------|
| Balkonda rengârenk çiçekler vardı.             |
| Pamuk tarlalarında işçiler çalışıyordu.        |
| Asırlık çınar, yıllara meydan okuyordu.        |
| Birkaç saat sonra o kara bulutlar kaybolmuştu. |
| Sanat, eğitimle yeteneğin birleşimidir.        |

- Aşağıdaki cümlelerin gizli öznelerini bulup karşısındaki boşluklara yazınız.

|                                                               |       |
|---------------------------------------------------------------|-------|
| Metro, durağa gelir gelmez kendimi içeri attım.               | ..... |
| İş başvurularının İnternet üzerinden yapılacağını söylediler. | ..... |
| İnsanlarla iletişim kurarken daha dikkatli olmalısın.         | ..... |

## CÜMLE ÖGELERİ

(Yardımcı Ögeler / Nesne - Dolaylı Tümleç)

- Bir cümlede öznenin yaptığı işten etkilenen öğeye **nesne** denir. Nesne, belirtisiz ve belirtili olmak üzere iki gruba ayrılır:

### Belirtisiz Nesne

- ✓ Hâl eki almaz.
- ✓ "Ne" sorusuyla bulunur.

### Belirtili Nesne

- ✓ Belirtme hâl ekini (-ı / -i / -u / -ü) alır.
- ✓ "Neyi, kimi, nereyi" sorularıyla bulunur.

### ÖRNEK

Kardeşim o gün bana hediye almıştı.

Özne Belirtisiz Nesne Yüklem  
Ne almıştı?

Babam kutuyu dikkatlice açtı.

Özne Belirtili Nesne Yüklem  
Neyi açtı?

Ben Onu bir de cepten arayayım.

Gizli özne Belirtili Nesne Yüklem  
Kimi arayayım?

Biz Tatilde İzmir'i doya doya gezdik.

Gizli özne Belirtili Nesne Yüklem  
Nereyi gezdik?

### DİKKAT!

"Ne" sorusu özne de buldurduğu için özne bulunmadan kesinlikle nesne bulunmamalıdır.

### DİKKAT!

Alıntı cümleler, belirtisiz nesne olarak görev yapar.

### ÖRNEK

Çiçekler sevgi ve ilgi bekler, demişti.

Alıntı cümle (Belirtisiz Nesne) Yüklem

### DİKKAT!

Ad cümlelerinde genellikle nesne bulunmaz ama bazı kullanımlar bunun dışında kalır.

### ÖRNEK

Sanatımdaki başarıyı sizlere borçluyum.

Belirtili Nesne Yüklem (Ad)

- Yönelme, bulunma ve ayrılma bildirerek cümlelerin anlamını etkileyen öğeye **dolaylı tümleç** (yer tamlayıcısı) denir.

### DİKKAT!

Dolaylı tümleç "-e, -de, -den" hâl eklerinden birini mutlaka alır ve aşağıdaki sorularla bulunur.

neye nereye kime  
neyde nerede kimde  
neyden nereden kimden

### ÖRNEK

Pencerenin kenarında yağmura bakıyordu.

Yer Tamlayıcısı Yüklem

Bayram, yurdun her köşesinde kutlandı.

Dolaylı Tümleç Yüklem

Dedemin doktorundan durumu öğrenmiştik.

Dolaylı Tümleç Yüklem

Dedemin doktorundan durumu öğrenmiştik.

Dolaylı Tümleç Yüklem

Dedemin doktorundan durumu öğrenmiştik.

Dolaylı Tümleç Yüklem

Dedemin doktorundan durumu öğrenmiştik.

Dolaylı Tümleç Yüklem

Dedemin doktorundan durumu öğrenmiştik.

Dolaylı Tümleç Yüklem

Dedemin doktorundan durumu öğrenmiştik.

Dolaylı Tümleç Yüklem

Dedemin doktorundan durumu öğrenmiştik.

Dolaylı Tümleç Yüklem

Dedemin doktorundan durumu öğrenmiştik.

Dolaylı Tümleç Yüklem

Dedemin doktorundan durumu öğrenmiştik.

Dolaylı Tümleç Yüklem

Dedemin doktorundan durumu öğrenmiştik.

Dolaylı Tümleç Yüklem

Dedemin doktorundan durumu öğrenmiştik.

Dolaylı Tümleç Yüklem

Dedemin doktorundan durumu öğrenmiştik.

Dolaylı Tümleç Yüklem

Dedemin doktorundan durumu öğrenmiştik.

Dolaylı Tümleç Yüklem

Dedemin doktorundan durumu öğrenmiştik.

Dolaylı Tümleç Yüklem

Dedemin doktorundan durumu öğrenmiştik.

Dolaylı Tümleç Yüklem

Dedemin doktorundan durumu öğrenmiştik.

Dolaylı Tümleç Yüklem

Dedemin doktorundan durumu öğrenmiştik.

## ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen nesnelerin altını çizin.

Nasrettin Hoca fıkralarını çok severim.

Sandığın içinde eski dergiler bulmuştu.

Elindeki kar topunu arkadaşına fırlattı.

Toplantıdayken beni defalarca aramış.

Fabrika atıkları bu gölü kirletiyormuş.

2. Aşağıdaki cümlelerde geçen dolaylı tümleçlerin hangi soruya cevap olduklarını yandaki boşluklara yazınız.

Top oynamak için boş arsaya gittiler. ....

Yaşadıklarını arkadaşına anlattım. ....

Annem dolmayı bulgurdan yapar. ....

İş nedeniyle Denizli'den taşınmıştı. ....



## CÜMLE ÖGELERİ (Cümlede Vurgu)

- Yüklemi fiil olan cümlelerde vurgulanan öge, yüklemden bir önceki ögedir; yüklemi isim olan cümlelerde ise vurgulanan öge, yüklemidir.

### ÖRNEK

Sude, gün boyu odasında kitap okudu.

Özne      Yüklem fiil olduğu için vurgulanan öge yüklem-  
den önceki öge, yani nes-  
nedir.      Nesne      Yüklem      Fiil

Bizim evin bahçesi buradan geniştir.

Yüklem isim olduğu için vur-  
gulan öge yüklemidir.      Yüklem      İsim

### DİKKAT!

Yüklemi fiil olan cümlelerde bir ögeyi vurgulamak için onu yükleme yaklaştırmak, yüklem-  
den önce kullanmak gerekir.

### ÖRNEK

Müfettişler bugün şirkette dosyaları inceleyecek.

Özne      Zarf      Dolaylı      Belirtili      Yüklem  
Tamlayıcısı      Tümlec      Nesne      (Fiil)  
Vurgulanan Öge

Bugün şirkette dosyaları müfettişler inceleyecek.

Özne      Yüklem  
Vurgulanan Öge

Müfettişler şirkette dosyaları bugün inceleyecek.

Zarf      Yüklem  
Tamlayıcısı  
Vurgulanan Öge

Müfettişler, dosyaları bugün şirkette inceleyecek.

Dolaylı      Yüklem  
Tümlec  
Vurgulanan Öge

### DİKKAT!

Şart cümlelerinde vurgulanan öge, şart kipini (-se / -sa) alan sözcük ya da söz grubudur.

### ÖRNEK

İnsan, çalışırsa başarıya ulaşır.

Vurgulanan Öge

### DİKKAT!

Devrik fiil cümlelerinde yüklem cümle-  
nin başındaysa vurgulanan ögedir.

### ÖRNEK

Titrettik biz tarihte yedi düveli.

Yüklem → Vurgulanan Öge

### DİKKAT!

Soru sözcüklerinin bulunduğu cümlelerde vur-  
gulan öge, bu soru sözcükleridir. Cümlede "mi, mi"  
soru eki ya da "de, da" bağlacı varsa bu ek veya  
bağlaçtan önceki öge vurgulanmaktadır.

### ÖRNEK

Az önce kim kapıyı çaldı?

Özne → Vurgulanan Öge

- Cümlede bir öge olarak görev yapmayan sözcüklere (bağlaç, ünlem vb.) cümle dışı unsur denir.

### ÖRNEK

Oysa biz onu çok seviyorduk.

Bağlaç → Cümle dışı unsur

### DİKKAT!

Bir ögenin açıklayıcısı olmayan ara cümleler  
de cümle dışı unsurdur.

### ÖRNEK

Bu ürünü - emin olun - daha ucuza bulamazsınız.

Ara cümle → Cümle dışı unsur

## ALİŞTIRMALAR

- Aşağıdaki cümlelerde vurgulanan ifadelerin altını çiziniz.

Ona tüm gerçekleri ben anlattım.  
Türk kültürünü anlamak için türkü dinlemelisin.  
Bu sınav kolaydı öncekilere göre.  
Yurt dışına gidecekti birkaç ay sonra.  
Cep telefonuyla mı bu fotoğrafları çektiniz?

- Aşağıdaki cümleleri, özneyi vurgulayacak şekilde yeniden düzenleyiniz.

Müdür toplantıyı iki gün sonraya erteledi.

Bu işin püf noktasını o bana öğretti.